

Process of transmission and selecting values and meaning of life from parents to children: Affecting factors

Mohamad Amin Faghih: Master of Clinical Family Psychology, Department of Basic Studies, Family Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Mo.am.faghih@gmail.com

Zahra Abdekhodaie* : Assistant Professor, Department of Basic Studies, Family Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

z_abdekhodaie@sbu.ac.ir

Abstract

The formation of values in children by parents includes two processes; The first is the process of transferring concepts from parents to children, and the second is the process of children's selection of the transferred content. The purpose of this research was to analyze factors affecting this process. The present study was conducted through a qualitative research method along with an interpretative phenomenology one. Data were collected by semi-structured interviews. Interviews were conducted with 10 parents and 9 children from Iranian families at the threshold of adulthood [1]. Data analysis was conducted by Smith's interpretation method. In this research, three main themes and twelve sub-themes were obtained from the analyses of the interviews. The main themes were motives in the transfer and selection process, gradual emergence of conflicts and the impact of parent-child relationship on the optimization of the transfer and selection process. According to the findings, it can be said that the main motivation of parents for transferring was to protect their children and the main motivation of children for selection was to form their independent identity. Such process occurs in an optimal state in which both of these motives are in a context of respect and affection.

Keywords: Choice of Values and Meaning, Transfer of Values and Meaning, Family, Children, Parents

Introduction

According to definitions, the value and meaning of the relationship have a close relationship with each other. Values are concepts talking about each person's choice or judgment about behaviors or events (Schwartz, 1998), and the meaning of life.

They include three domains : how to understand the world , the purpose of life, and significance of life (Martela & Stager, 2016).

In the early studies, the process of transferring values from parents to children was a one-way passive process in the sense that parents transmitted a package of information to their child (Barni et al., 2011). Reducing this transfer process to a

* Corresponding author

passive one was finally criticized (Kuczynski & Parkin, 2007). The process of transferring values is complex in two directions (Kuczynski & Navara, 2006 ; Kuczynski & Parkin, 2007). Transference is now seen as an interactive process where the child and parent both have a mindset that affects the process and enables them to make choices (Kuczynski & Navara, 2006). Grusec and Kuczynski conceptualize transmission as a two-stage process: first, children's perception of the values that parents want them to learn, no matter how accurate they are. Second, children decide to reject or accept such values (Grusec & Kuczynski, 1997).

As it was mentioned, the process of transference and selection of values is a two-way process which is prone to create disagreement in terms of selection and delivery. The optimal mode of its occurrence should also be identified with a detailed knowledge of the elements involved. The importance of this issue comes from the fact that this process plays an important role in the formation of people's identities and functions as the gap between parents and children. The occurrence of this process in its incorrect form can affect the overall structure of the family and the relationship between parents and children. According to Olson's theory (Olson, 2000), what causes conflict in the family system is an imbalance in family flexibility and cohesion. The factor that affects both dimensions is family communication. Therefore, it is important to analyze different dimensions affecting transferring, so as to determine how this process can occur optimally.

Adolescence and emerging adult years are the years that are important for the formation of values and the meaning of life for people (Erickson, 1968 ;Arnett, 2000). For this reason, the present study seeks to investigate the mentioned process in this period of life.

Since the study process can be examined by both parents and children, interviews were conducted with both of them.

The purpose of this study is to examine and analyze experiences the personal life of the participants and their meanings so that the common essence of their experiences is determined and the optimal mode of the transference and selection process could be identified.

Findings

According to the analyses of the interviews, three main and 12 secondary themes were extracted.

Motivations in transference and selection processes

This theme expresses the motives of parents and children. Its sub-themes include: child's individuality, deviation from values as danger or harm and dual growth and protection.

The individuality of the child

One of the influential factors in choosing values is the individuality of each child. By entering the range of adolescence, or in better words, the "identification period", gradually Children's identity components such as will and independence become more prominent.

Deviation from values as danger or damage

Parents draw a balance between child's failure to live up to their expectations and perception of danger or harm. This causes parent's reactions to value differences with their children.

Duality of growth and protection

In the words of the parents, it was seen that a part of the child's growth and happiness depends on strengthening the same individuality and agency. They see that they can cause changes in their child's values. This means that, there is a dilemma ahead of parents.

Gradual emergence of conflicts

Another influential factor is the gradual occurrence of conflicts. This theme deals with how and since when such conflicts gradually increased. The sub-themes of this issue are: changes during the period of transformation, increase in the variety of input for children.

Changes during growth and development

An important factor in creating conflict is the age of the child. The analysis of parent's interviews indicated that younger children were more accepting of parents. Children's behaviors and values are more similar to their parents.

The increase in variety of child entry information

In childhood, not only are children influenced by their parents but also their experiences are more shared with their families. Therefore, the influence of the environment on the child's values enters a completely different are; the influence of the environment increases and the influence of the parents decreases.

The impact of parent-child relationship on the transfer and optimization of selection processes

All the motivations events in the process of transfer and selection occur in the context of the parent-child relationship.

Less stress, more successful transfer

It seems that the more relaxed and less tense the communication space between parent and children is, the better the transfer and selection process takes place.

The effect of understanding the underlying logic of transfer values

Understanding the parent's logic for expressing a value and believing in that values are an important factor in the child's judgment about the acceptance of that value transmitted by parents.

The destructive effect of dominance on the relationship and the value to be transferred

Dominance, which means harsh treatment of the child, by the parent can threaten the child's individuality, not only does not help

to transfer a value but also has two negative consequences: First, that value is associated with negative emotions in the child's mind. It is possible, therefore, the child's mentality toward that value becomes completely negative and blocks the way to examining and possibly choosing that value in the future. Second, the relationship itself is subject to destruction.

The importance of family relationships in preventing injuries

If the parent-child relationship is distorted to a great extent, it can reach a point where the influence of the parent in all matters is lost.

Conversation: an important tool

An important manifestation of a two-way relationship is the existence of a dialogue space in it. In the context of dialogue, the mentalities of both parties can be shared.

Discussion

This study aimed to examine the experience of parents and children analyzed via the factors affecting the process of transferring and choosing values between them. The common essence of the parents' experience of this process was that they always put on concern for their children and try to protect them by conveying their desired values and meaning. The common essence of children's experience is focusing on the importance of their individuality and agency and the impact that their "self" has on this process. But if there is a common essence between the experiences of parents and children, the relationship between them is a common element that connects the individuality of children and the feeling of concerned parents. To put it better, the parent-child relationship and the importance that parents and children attach is something that is considered a common concern for both sides of this process.

It can be said that the main motivation of parents to transfer and protect their children,

and the main motivation of children to choose is to form their independent identity, and this process occurs in an optimal state

when both of these needs are fully satisfied in the context of an effective relationship.

عوامل مؤثر بر فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی از والدین به فرزندان

محمدامین فقیه: کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی خانواده، پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

z_abdekhodaei@sbu.ac.ir

زهرا عبدخدایی*: استادیار، گروه مطالعات بنیادین، پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

Mo.am.faghih@gmail.com

چکیده

سازوکار اثرگذاری والدین بر شکل‌گیری ارزش‌ها در فرزندان شامل دو فرآیند است: اول، فرآیند انتقال مفاهیم از سوی والدین به فرزندان و دوم، تصمیم‌گیری فرزندان در انتخاب محتوای منتقل شده. هدف این پژوهش، واکاوی عوامل مؤثر بر این سازوکار بود. پژوهش حاضر با روش پژوهش کیفی و شیوه پدیدارشناسی تفسیری انجام گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد و با ۱۰ والد و ۹ فرزند از خانواده‌های ایرانی در سنین آستانه بزرگسالی^۱ مصاحبه به عمل آمد. تحلیل داده‌ها نیز به روش تفسیری اسمیت انجام شد. در این پژوهش از تحلیل مصاحبه‌ها سه مضمون اصلی و دوازده مضمون فرعی به دست آمد. مضامین اصلی عبارت بودند از: «انگیزه‌های موجود در فرآیند انتقال و انتخاب»، «بروز تدریجی تعارضات» و «رابطه والد-فرزندی و بهینه‌ترشدن فرآیند». با توجه به یافته‌ها گفته می‌شود، انگیزه اصلی والدین برای انتقال، محافظت از فرزندان و انگیزه اصلی فرزندان برای انتخاب نیز شکل دادن هویت مستقلشان است و زمانی این فرآیند در حالتی بهینه رخ می‌دهد که هر دوی این انگیزه‌ها در بستری از رابطه‌ای مؤثر به‌طور کامل مورد توجه و احترام قرار گیرند.

واژگان کلیدی: انتخاب ارزش‌ها و معنا، انتقال ارزش‌ها و معنا، خانواده، فرزندان، والدین

^۱ Emerging adult

* نویسنده مسئول:

مقدمه

بود. به این معنا که والدین به‌عنوان منبع، بسته‌ای از معلومات را به فرزندشان به‌عنوان گیرنده منتقل می‌کردند و هرگونه تغییر از سوی فرزندان در آن بسته اطلاعات، نوعی خطا در این فرآیند به‌شمار می‌آمد (Barni et al., 2011). تقلیل این فرآیند انتقال به فرآیندی کپی‌کارانه و منفعل مورد انتقاد قرار گرفت (Kuczynski & Parkin, 2007). فرآیند انتقال ارزش‌ها پیچیده و در دو جهت و انتخابی است که مسیرها و روش‌های مختلفی را در برمی‌گیرد (Kuczynski & Navara, 2006; Roset et al., 2010; Kuczynski & Parkin, 2007). اکنون انتقال به‌عنوان فرآیندی تعاملی در نظر گرفته می‌شود که فرزند و والد هر دو دارای ذهنیتی مؤثر بر این فرآیند هستند که نسبت به دیگری واکنش دارند و انتخاب‌هایی را می‌کنند (Kuczynski & Navara, 2006; Roset et al., 2010). گروسک و کوکزینسکی انتقال را به شکل فرآیندی دو مرحله‌ای مفهوم‌سازی کرده‌اند: اول، اینکه فرزندان چه ادراکی از ارزش‌هایی دارند که والدین می‌خواهند آنها فرابگیرند، خواه دقیق و خواه غیردقیق. دوم، اینکه فرزندان تصمیم بگیرند، این ارزش‌ها را رد کنند یا بپذیرند (Grusec & Kuczynski, 1997). هرچقدر درک و پذیرش بیشتر باشد، همگرایی ارزش‌های والدین و فرزندان بیشتر خواهد شد. با توجه به ذات تعاملی فرآیند انتقال، این فرآیند همان‌طور که شباهت‌های بین نسلی را ایجاد می‌کند، تغییراتی را نیز بین نسل‌ها به وجود می‌آورد. تغییرات بین نسلی ناشی از تصمیم والدین است که چه ارزش‌هایی را منتقل کنند یا از سمت فرزندان است که انتخاب کنند، چه ارزش‌هایی را برگزینند (Barni et al., 2011). خصوصیات والدین، فرزندان و محیط بر موفقیت این فرآیند دو مرحله‌ای اثر

جستجو برای دستیابی به ارزش‌ها (Bardi et al., 2014) و یافتن معنای زندگی (Negru-Subtirica, 2016) دو فرآیند مهم در مسیر شکل‌گیری هویت هستند؛ همچنین ارزش و معنا از سازه‌هایی محسوب می‌شوند که والدین از طریق شکل‌دادن آن‌ها در فرزندان، آن‌ها را در رسیدن به مرحله‌ی بلوغ شخصیت و شکل‌گیری هویت هدایت می‌کنند (Grusec, 1997; Lambert et al., 2010).

طبق تعاریف، ارزش و معنا رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند. ارزش‌ها، مفاهیم یا باورهایی هستند که انتخاب یا قضاوت هر فرد درباره‌ی رفتارها یا رویدادها را جهت‌دهی می‌کنند (Schwartz, 1998) و معنای زندگی نیز طبق تعریف (Martela & Stager, 2016) شامل سه قلمرو می‌شود: چگونگی درک دنیا، هدف زندگی و اهمیت داشتن در زندگی.^۳

ارزش‌ها از مهم‌ترین مفاهیم و محتواهایی هستند که انسان‌های هر نسل در تلاش برای انتقال آن به نسل بعدی خود بوده‌اند. این انتقال همواره از زاویه‌های مختلفی بررسی شده است. گروسک معتقد بود، انتقال ارزش‌ها از والدین به فرزندان گاهی به‌عنوان نشانه‌ای از موفقیت در اجتماعی شدن تلقی می‌شود که این به معنای پذیرش داوطلبانه ارزش‌ها، معیارها و رسوم به‌منظور داشتن عملکردی برای سازگاری با جامعه بزرگ‌تر است (Grusec, 2007).

در پژوهش‌های اولیه، با نگاهی جبرگرایانه فرآیند انتقال ارزش‌ها از والدین به فرزندان یک‌طرفه و منفعلانه

¹ Understanding

² Purpose

³ Mattering

حضور یک پیام فقط تا میزانی تأثیر دارد و اگر تکرار از میزانی بیشتر شود، تأثیری در موفقیت انتقال آن ندارد (Knafo & Schwartz, 2003)؛ همچنین در رابطه با تأثیر توافق والدین بر سر ارزش‌ها بر موفقیت مرحله انتقال، برخلاف فرضیه‌ها، توافق واقعی میان والدین اهمیت چندانی ندارد، بلکه توافق احساس شده از سوی فرزندان اهمیت اصلی را دارد (Barni et al., 2011).

همان‌طور که گفته شد، فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها دو طرفه و مستعد ایجاد تعارضات و اصطکاک‌هایی بین دو قطب انتقال و انتخاب است و باید با شناخت دقیق عناصر دخیل در این فرآیند، حالت بهینه وقوع آن را شناسایی کرد. اهمیت این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که از طرفی، این فرآیند نقش مهمی در شکل‌گیری هویت افراد ایفا می‌کند و از طرف دیگر، بخش عمده‌ای از فضای ارتباطی والدین و فرزندان تحت تأثیر این فرآیند است. وقوع این فرآیند در شکل نادرست خود، بر ساختار کلی خانواده اثر می‌گذارد و تمام شئون روابط والدین و فرزندان را در یک خانواده تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ زیرا طبق نظریه اولسون (Olson, 2000) آنچه موجب تعارض در سیستم خانواده می‌شود، نبود تعادل در ابعاد انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده و عاملی که به‌نوعی بر هر دوی این ابعاد مؤثر است، ارتباطات خانوادگی است؛ از این رو، واکاوی چیرستی ابعاد مختلف و عوامل مؤثر بر فرآیند انتقال، انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی بین والدین و فرزندان اهمیت دارد تا مشخص شود، در چه صورتی گفته می‌شود، این فرآیند به شکلی بهینه رخ داده است.

سنین نوجوانی و آستانه بزرگ‌سالی، سال‌هایی هستند که از جهت شکل‌گیری ارزش‌ها و معنای زندگی برای

می‌گذارند (Knafo & Schwartz, 2008). پژوهش‌های زیادی صورت گرفته‌اند تا عوامل مؤثر بر هر مرحله از فرآیند (انتقال و انتخاب) را شناسایی کنند. عوامل مؤثر بر بالارفتن موفقیت مرحله انتقال این چنین برشمرده شده‌اند: از میزان توافق والدین بر سر ارزش مورد انتقال که توسط فرزندان احساس می‌شود (Knafo & Schwartz, 2003 & 2008)، نوع انگیزه‌های والدین برای انتقال یک ارزش (Barni et al., 2020)، میزان انگیزه‌ی توجه فرزندان نسبت به موضوع یک ارزش (Knafo & Schwartz, 2003 & Funder, 1995)، قابل فهم بودن ارزش مدنظر (Kenny, 1994؛ Knafo & Schwartz, 2003)، دسترسی‌پذیری پیام انتقال یک ارزش (Kenny, 1994؛ Knafo & Schwartz, 2003)، شفاف بودن پیام انتقال (Grusec & Goodnow, 1994)، ثبات قدم در انتقال پیام (Grusec & Goodnow, 1994)، تناسب پیام انتقالی با ظرفیت شناختی فرزندان (Grusec & Goodnow, 1994)، هم‌خوانی بین پیام‌های والد در گذر زمان (Knafo & Schwartz, 2003)، هم‌خوانی پیام انتقال یک ارزش و وجود آن در عمل والدین (Okajaki & Bevis, 1999؛ Knafo & Schwartz, 2003؛ & Bevis, 1999)، کم بودن تعارضات بین والدین و فرزندان (Knafo & Schwartz, 2003)، گرما در رابطه والدین و فرزندان (Knafo & Schwartz, 2003) و انواع مختلف سبک‌های والدگری (نافو و شوآرتز، ۲۰۰۳). در پژوهش‌های گذشته تصور می‌شد، هرچه میزان دسترسی‌پذیری بیشتر باشد، مرحله انتقال با موفقیت بیشتری صورت می‌پذیرد؛ اما پژوهش‌های متأخر نشان‌دهنده آن بود که دسترسی‌پذیری و تکرار

ارزش‌ها و معنای زندگی‌شان است. دوم، اینکه بخشی از دوران هویت‌یابی از ابتدای نوجوانی را طی کرده‌اند، برخی از ارزش‌ها و معنای زندگی برایشان شکل گرفته است و دربارهٔ تجربیاتشان در این زمینه صحبت می‌کنند. سوم، اینکه از طرف دیگر، این فرزندان هنوز مقدار زیادی از دوران کودکی خود فاصله نگرفته‌اند و به تجربیات آن دورانشان در رابطه با فرآیندهای انتقال ارتباط ذهنی نزدیک‌تری دارند. دیگر ملاک ورود نمونه‌ها در رابطه با فرزندان عبارت بود از: تجرد و زندگی با والدین خود در یک خانه در تمام مدت زندگی. هدف از انتخاب این ملاک‌ها، این بود که بیشترین میزان تعاملات و ارتباطات را با والدینشان داشته باشند. ملاک خروج نیز عبارت بود از: سابقهٔ بزهکاری، اعتیاد و سوء پیشینه در فرزندان. در نهایت انتخاب نمونه‌ها نیز با روش هدفمند صورت گرفت

ملاک ورود نمونه‌ها در رابطه با والدین هم عبارت بودند از: دست‌کم تحصیلات آنها دیپلم باشد، پدر و مادر با فرزند خود رابطهٔ تنی داشته باشند و با یکدیگر زندگی کنند. ملاک خروج والدین نیز عبارت بود از: غیبت‌های طولانی مدت مداوم والدین در سال‌های گذشته یا اکنون (مانند مأموریت‌های کاری چندین ماههٔ منظم). در این پژوهش از ۹ فرزند و ۱۰ والد مصاحبه به عمل آمد. اطلاعات شرکت‌کنندگان در جداول ۱ و ۲ آمده است.

حجم نمونه در روش پدیدارشناسی تفسیری، بین ۲ تا ۲۵ مورد است (Creswell, 2012). در این رویکرد کیفی، بیشترین توجه و حساسیت به کیفیت تجربهٔ زیستهٔ شرکت‌کنندگان لحاظ می‌شود، نه کمیت آنها (Alase, 2017)؛ زیرا این رویکرد پژوهشی، آیدیوگرافیک^۲ است؛ یعنی هدف اصلی آن برعکس مطالعات نوموتیک^۳،

افراد حائز اهمیت هستند (Arnett, ; Erickson, 1965, 2000)؛ به همین دلیل پژوهش حاضر به دنبال بررسی فرآیند مذکور در این دوران از زندگی فرزندان است. از آنجایی که فرآیند مورد مطالعه از هر دو سمت والدین و فرزندان قابل بررسی است، مصاحبه‌ها هم با والدین و هم با فرزندان صورت گرفت؛ بنابراین هدف، بررسی و واکاوی عمیق‌تر تجربه‌های زیستهٔ شخصی شرکت‌کنندگان (فرزندان و والدین) و معنای آن تجربیات برای آنان بوده است تا جوهرهٔ مشترک تجربیات آنها مشخص و از این طریق حالت بهینهٔ وقوع فرآیند انتقال و انتخاب شناسایی شود.

روش پژوهش

روش این پژوهش کیفی و از نوع پدیدارشناسی تفسیری (IPA^۱) است. استفاده از رویکرد پدیدارشناسی تفسیری، به هدف بررسی با جزئیات تجربه‌های زیستهٔ شخصی افراد، معنایی که آن تجربیات برای آنها داشته و چگونگی فهمیدن آنها از سوی افراد است (Smith, 2011). از آنجایی که استفاده از این روش این امکان را فراهم می‌کرد که به بررسی جزئی‌تر چگونگی تجربهٔ والدین و فرزندان از سازوکار انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی توجه شود، این روش انتخاب شد.

جامعه، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

دو جامعه در این پژوهش بررسی شدند و در نتیجه دو دسته ملاک برای ورود و خروج در نظر گرفته شد. مهم‌ترین ملاک ورود برای فرزندان، سن آنها بود. به سه دلیل محدودهٔ سنی ۱۸ تا ۲۹ برای بررسی فرزندان انتخاب شد: اول، اینکه این دوران طبق تعریف اریکسون (Erickson, 1965) و آرنت (Arnett, 2000)، اوج دوران هویت‌یابی فرزندان و مشغولیت ذهنی آنها به

^۲ Idiographic

^۳ Nomothetic

^۱ Interpretative Phenomenological Analysis

تعمیم یافته‌هایش به جامعه‌ای خاص نیست. در مطالعات نوموتتیک، تحلیل‌ها سمت و سویی تعمیم‌گرایانه دارند و می‌کوشند تا ادعاهایی احتمالی درباره‌ی افراد مطرح کنند؛ اما در پژوهش‌های آیدیوگرافیک، به دلیل انشعاب آن از بررسی مطالعات موردی این امکان وجود دارد تا اظهارنظرهایی مشخص فقط پیرامون مواردی انجام شود که مورد مطالعه و بررسی عمیق و چندبعدی قرار می‌گیرند؛ به همین دلیل نمونه‌ها در پژوهش‌های پدیدارشناسانه تفسیری باید همگن باشند. شباهت نمونه‌ها باید از حیث جمعیت‌شناختی، وضعیت اجتماعی و اقتصادی باشد تا هر کدام به‌عنوان نمونه‌هایی از یک پدیده به حساب بیایند و بررسی آنها کنار هم ابعاد مختلف پدیده‌ی مدنظر را برای ما آشکار کند (Creswell, 2013).

البته که شانس برای مطالعه‌ی گروه‌های مختلف طی مطالعات مختلف وجود دارد تا رفته رفته ادعاهایی کلی‌تر مطرح شود؛ اما نکته‌ی مهم بررسی دقیق گروه‌های مورد مطالعه در هر پژوهش است. در نمونه‌گیری این نوع پژوهش‌ها، وسعت بررسی موارد مختلف قربانی عمق بررسی آنها می‌شوند. باید به‌اندازه‌ی کافی در هر مورد

عمیق شد و تفاوت‌ها، شباهت‌ها، واگرایی‌ها و همگرایی‌های موارد نیز به دقت بررسی شوند (Smith & Osborn, 2012). آلاس (Alase, 2017) نیز به این نکته اشاره کرده است که تفاوت این روش با روش‌های دیگر تحقیق کیفی در این است که پژوهشگر در آن به دنبال دستیابی به توصیف و تحلیلی پدیدارشناسانه و عمیق از ابعاد مختلف یک پدیده است و برخلاف روش استقرایی، هدف اصلی الگویابی، استقرا و رسیدن از جزء به قواعد و الگوهای کلی نیست. البته این را هم باید گفت که روش پدیدارشناسی تفسیری از تعمیم دادن اجتناب نمی‌کند، بلکه تأکید آن بر این است که تعمیم مبتنی بر استنتاجی موشکافانه از هر کیس به‌طور مجزا تحلیل شود. برخلاف روش نوموتتیک که داده‌ها در سطح گروهی جمع‌آوری می‌شوند، ردیابی ارتباط بین نتایج و افراد دشوار می‌شود و یک تحلیل آیدیوگرافیک جزئیات را در سطح فردی ضبط می‌کند و ارائه می‌دهد (Nizza et al., 2021). با توجه به این نکته که در این پژوهش باید نمونه‌هایی با تجارب زیسته همگن انتخاب می‌شدند، شرایط تحصیلات والدین به‌عنوان شاخصی برای همگن‌سازی شرایط فرهنگی خانواده‌ها استفاده شد.

جدول ۱: اطلاعات توصیفی والدین مورد مصاحبه

تعداد فرزندان	تحصیلات	سن	شرکت‌کننده
۱	کارشناسی ارشد	۵۵	پدر ۱
	کارشناسی ارشد	۴۸	مادر ۱
۳	کارشناسی ارشد	۶۲	پدر ۲
	دکتری	۶۳	مادر ۲
۳	دکتری	۵۲	پدر ۳
	کارشناسی	۴۵	مادر ۳
۲	کارشناسی ارشد	۵۱	پدر ۴
	دیپلم	۵۴	مادر ۴
۲	کارشناسی ارشد	۶۱	پدر ۵
	کارشناسی ارشد	۵۶	مادر ۵

جدول ۲: اطلاعات توصیفی فرزندان مورد مصاحبه

شرکت کننده	جنسیت	سن	تحصیلات	جایگاه تولد فرزند
فرزند ۱	مرد	۲۳	کارشناسی	تک فرزند
فرزند ۲	مرد	۲۴	کارشناسی	فرزند سوم
فرزند ۳	مرد	۲۳	کارشناسی	فرزند اول
فرزند ۴	زن	۲۴	کارشناسی	فرزند اول
فرزند ۵	زن	۲۴	دانشجوی کارشناسی	فرزند دوم
فرزند ۶	زن	۲۲	کارشناسی	فرزند دوم
فرزند ۷	مرد	۲۳	کارشناسی	فرزند اول
فرزند ۸	زن	۲۵	کارشناسی	فرزند سوم
فرزند ۹	مرد	۲۶	کارشناسی	فرزند دوم

ابزار پژوهش

روش جمع‌آوری داده‌ها از طریق انجام مصاحبه نیمه ساختاریافته و عمیق با شرکت کنندگان بود. محورهای سؤالات عبارت بود از: چستی تجربه افراد در فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها، چرایی انتقال ارزش‌ها و معنای مدنظر والدین به فرزندان، چگونگی انتخاب ارزش‌ها، معنای انتقالی از سوی فرزندان و نقش آنها در این فرآیند، سؤالاتی با محوریت موانع و تعارض‌های موجود در فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی.

روش اجرا

بعد از نهایی‌شدن محورهای اصلی سؤالات، نمونه‌هایی با ملاک‌های ورود و خروج مذکور انتخاب شدند. در ابتدا، دو نمونه مصاحبه به صورت آزمایشی انجام و سؤالات مورد استفاده بازنگری نهایی شد. سپس مصاحبه‌های اصلی اجرا شدند. با توجه به داده‌های هر مصاحبه، سؤالات برای مصاحبه‌های بعدی تکوین می‌یافتند. در نهایت داده‌ها تحلیل و مضامین اصلی و فرعی استخراج شدند و گزارش نهایی نگاشته شد.

ملاحظات اخلاقی در نظر گرفته شده در این پژوهش نیز عبارت بودند از: تصویب طرح پژوهشی در کمیته

اخلاق در پژوهش دانشگاه شهید بهشتی با شناسه اخلاق IR.SBU.REC.1400.241، کسب رضایت مشارکت کنندگان قبل از اجرای مصاحبه، تحریف نکردن جملات مشارکت کنندگان، به کار بردن عین عبارت گفته شده در نگارش یافته‌های پژوهش و رعایت اصل رازداری و به کارگیری اسامی مستعار برای اشاره به مشارکت کنندگان در پژوهش.

تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها به روش پیشنهادی اسمیت و آیزورن (Smith & Osborn, 2012) انجام شد؛ یعنی هنگام تحلیل مصاحبه‌ها دو دسته اطلاعات از سوی پژوهشگر ثبت شد: دسته اول، در جهت تحلیل متن، خلاصه‌سازی، اشاره به شباهت‌ها و تفاوت‌های گفته‌های هر شرکت کننده در هر حیطه با دیگر نمونه‌ها و سایر تفسیرهای ممکن. دسته دیگر نیز شامل کدگذاری مطالب و اختصاص عناوینی به محتواهای شناسایی شده در بخش‌های مختلف مصاحبه‌ها. تحلیل‌های مذکور در بستر نرم‌افزار MAXQDA صورت گرفتند.

یافته‌ها

با توجه به تحلیل صورت‌گرفته روی مصاحبه‌های انجام‌شده ۳ مضمون اصلی و ۱۲ مضمون فرعی (جدول ۳) استخراج شدند. مضامین اصلی شامل این موارد بودند:

«انگیزه‌های موجود در فرآیند انتقال و انتخاب»، «بروز تدریجی تعارضات» و «رابطه والد-فرزندی و بهینه‌ترشدن فرآیند».

جدول ۳: مضامین اصلی و فرعی

مضامین اصلی	مضامین فرعی
انگیزه‌های موجود در فرآیند انتقال و انتخاب	فردیت فرزند
بروز تدریجی تعارضات	انحراف از ارزش‌ها به‌منزله خطر و آسیب دوگانه رشد و محافظت تغییرات در طول دوران رشد و تحول افزایش و تنوع اطلاعات ورودی فرزند تنش کمتر و انتقال موفق‌تر
رابطه والد-فرزندی و بهینه‌ترشدن فرآیند	تأثیر درک منطق زیربنایی ارزش‌های انتقالی بر رابطه تأثیر مخرب تحکم بر رابطه و ارزش مورد انتقال تلاش برای کارآمدی رابطه هنگام تعارضات اهمیت رابطه با خانواده در جلوگیری از آسیب‌ها اهمیت رویکرد دوطرفه بین والد و فرزند گفتگو یک ابزار مهم

انگیزه‌های موجود در فرآیند انتقال و انتخاب

این مضمون به بیان انگیزه‌های والدین و فرزندان در این فرآیند توجه می‌کند. مضامین فرعی آن عبارت‌اند از: «فردیت فرزند»، «انحراف از ارزش‌ها به‌منزله خطر و آسیب» و «دوگانه رشد و محافظت».

فردیت فرزند

یکی از عوامل اثرگذار در موضوع انتخاب ارزش‌ها، فردیت هر فرزند است. با ورود به محدوده نوجوانی یا به عبارت بهتر «دوران هویت‌یابی»، رفته رفته مؤلفه‌های هویتی فرزندان مثل اراده و استقلال پررنگ‌تر می‌شود. وقتی از انتخاب صحبت می‌شود، ناگزیر وجود یک عامل برای تحقق آن ضروری است. احساس این عاملیت

برای هر انسانی اهمیت زیادی دارد و نادیده گرفته‌شدن آن هم تبعاتی برای او دارد. برای فرزندان هم مهم است که نظام فکری مستقل آنها به رسمیت شناخته شود. با افزایش سن و ورود از کودکی به نوجوانی است که رفته رفته این فردیت پررنگ‌تر می‌شود و توجه به آن برای فرزند اهمیت پیدا می‌کند.

نادیده گرفته‌شدن فردیت و عاملیت حتی زمانی که رفتار والد فعالانه توهین‌آمیز و تهاجمی نباشد، همان اثر منفی را بر فرزند می‌گذارد. یکی دیگر از عواملی که باعث مخدوش شدن این فردیت می‌شود، این است که فرزند به هر دلیلی ذهنیات خود را بروز ندهد و در عمل و گفتار مجبور به سانسور خود باشد. نشان دیگری از اهمیت

برای این انتقال ایده‌های ما وجود نداره دیگه؛ یعنی انسان به هر صورت اختیار داره و ما هم خب نمی‌تونستیم. حالا پدر مادر هر چی هم که خودش اعتقاد به یه امری داشته باشه، نمی‌تونه با اکراه و خشونت و اینا بخواد اون ایده خودش رو منتقل بکنه».

انحراف از ارزش‌ها به‌منزله خطر و آسیب

والدین نوعی تساوی بین رعایت نکردن ارزش‌هایشان توسط فرزندشان و متوجه شدن خطر و آسیب به سمت او قائل هستند. این موضوع باعث می‌شود تا واکنش‌های والدین به اختلافات ارزشی با فرزندانشان سمت و سویی هیجانی (هیجان‌ات منفی) بگیرد.

در ادامه نقل‌قول‌هایی را از والدین خواهیم داشت که به نوعی مفهوم خطر، آسیب و محافظت از آنها را هم‌نشین با انحراف یا دگراندیشی ارزشی مطرح می‌کنند:

مادر خانواده ۴:

«آدم خیالش راحت که احساس می‌کنه، این بچه قطعاً از خط قرمزهای ارزشی رد نمیشه. رد شدن از خط قرمزهای ارزشی خطرناک و جبران ناپذیرن».

در اینجا هم مادر مادر خانواده ۲ از شرایط فرهنگی خاص یک مدرسه به‌عنوان عاملی برای محافظت از «خطر» یاد می‌کند:

«ثبت نام توی این مدارس خاص مذهبی هم کلی سختی داشت؛ اما ما به جون و دل می‌خریدیم. همش نگرانیمون این بود که آگه از این محیط‌های حفاظت‌شده بیرون بیان، اتفاق‌های وحشتناکی میفته ... توی دوران کودکیشون تقریباً من همیشه سعی می‌کردم، از محیط‌های حالا غیر حفاظت‌شده دور باشن».

دوگانه رشد و محافظت

در کلام والدین دیده می‌شد که بخشی از رشد و سعادت فرزند را در گرو تقویت همان فردیت و عملیتی

فردیت از نظر فرزندانشان، اهمیت تجارب شخصی برای آنهاست.

فرزند خانواده ۳ این‌گونه اهمیت تجربه شخصی را شرح می‌دهد:

«خلاصه بناست خودم برای خودم زندگی کنم. نمیشه که همیشه زیر نظر پدر و مادر بود. به هر حال مهمه که خودم تصمیم بگیرم و کاری بکنم؛ حتی غلط. اون رفتار و کار رو چون با تمام قوت انتخاب کردم، انجام میدم و توی ذهنم اینه که من تصمیم گرفتم، این کار رو انجام بدم».

در صحبت‌های والدین نیز درکی از حضور فردیت در فرزند و اهمیت احترام به آن وجود دارد. احترام به انتخاب مستقل فرزند و این که نمی‌توان چیزی را با اجبار به‌عنوان ارزش در فرزند ایجاد کرد، جلوه مهمی از این درک است. از دیگر نشانه‌های توجه والدین نسبت به فردیت فرزندانشان به تلاش برای گفتگو و اقناع آنها در تعارضات ارزشی اشاره می‌شود. دیگر نمونه آن، اعتقاد والدین به این است که فرزند باید خودش یک مسئله را تجربه کند تا با بینش حاصل از آن، ارزش و معنای خود را شکل دهد. البته این اعتقاد به لزوم تجربه، بی‌قید و شرط نیست و والدین حدودی برای آن قائل‌اند.

مادر خانواده ۲ از این می‌گوید که دوست داشته است، ارزش‌هایی در فرزندش نهادینه شود؛ اما وقتی این انتخاب را نکرده است، نمی‌شود، آنها را اجبار کرد؛ یعنی اراده آنها محترم شمرده شده است:

«واقعیت این جوریه که به هر صورت اونا مثلاً حتی توی بحث حجاب و اینا تا به زمانی به حرف ما گوش می‌دادن؛ ولی توی زمانی قبول نمی‌کردن دیگه. خب، ما هیچ کاری از دستمون برنمیومد؛ یعنی هیچ چاره خاص دیگه‌ای وجود نداشت؛ یعنی اینکه مثلاً اجبار کنیم. راهی

بچه هم دوس داره توی این سن؛ چون نقد چسبیده به مامان و دوس داره درست و غلط رو بهش بگی و ناراحت نمیشه».

فرزند خانواده ۶ هم به حرف شنوی بیشتر و چالش کمتر تحت تأثیر سن پایین تر و تجربیات محدودتر اشاره می‌کند:

«من قبل از اینکه وارد دانشگاهم بشم، خیلی چلنج نداشتم؛ به دلیل اینکه بیشتر یا به مدرسه کلاس زبان می‌رفتم یا به خونه می‌ومدم و درسام رو می‌خوندم؛ اصلاً اون‌طور خواسته مستقلی نداشتم؛ برای همین به مشکلی نمی‌خوردم؛ ولی دیگه وقتی که دوره ۱۸ سالگی به بعدم وارد شدم، کم کم خواسته‌هایی برام پیش اومد که اون چالش‌ها رو برام ایجاد کرد».

بعد از دوران کودکی، آن نزدیکی و حرف شنوی فرزندان از والدین، دورانی از راه می‌رسد که فرزندان با پررنگ تر شدن فردیتشان بیشتر به دنبال ایده‌های شخصی خود می‌روند. در این دوران این احتمال وجود دارد که فرزند فاصله زیادی از خانواده بگیرد تا احساس استقلال طلبی‌ای را که به تازگی با آن مواجه شده‌اند، پاسخ دهند. به‌طور کلی حساسیت فرزندان بر خدشه دار شدن فردیتشان هم در این دوران بیشتر می‌شود؛ همچنین نکته دیگری که در این دوران دیده می‌شود، تغییرات ناگهانی فرزندان و کنار گذاشتن برخی ارزش‌ها و اتخاذ روش‌هایی دیگر است.

مادر خانواده ۳ از فاصله‌ای که نوجوان در این دوره از والدین می‌گیرد و خطر بالقوه‌ای که رابطه‌شان را تهدید می‌کند، می‌گوید:

«در هر صورت بچه‌هایی که نوجوان میشن، ارتباط‌هاشون با والدین خیلی متفاوت میشه. اصلاً به

می‌بینند که خود باعث تغییراتی در ارزش‌های فرزندشان می‌شود. این یعنی دوگانه‌ای در پیش روی والدین قرار دارد.

پدر خانواده ۱ این گونه این دوگانه را توضیح می‌دهد: «خب، نگرانش بودم؛ ولی حساب این رو می‌کردم که اگر من در رو بیندم و نذارم، پسر من بیرون بره، اون وقت چی میشه؟ به بچه مریض بیماری تربیت میشه که توی سن ۲۲-۲۱ دیگه باید وارد جامعه بشه یا اون‌جایم باید باز نذارم، بیرون بره یا اینکه اون موقع می‌خواد بیرون بره و مثل یه رودخونه‌ای میشه که شما جلوش رو گرفتگی و بازش می‌کنی و دیگه هیچی جلوش رو نمی‌گیری یا خودش یا دیگران رو نابود می‌کنه».

بروز تدریجی تعارضات

یکی دیگر از عوامل اثرگذار در فرآیند انتقال و انتخاب، بروز تدریجی تعارضات است. این مضمون به این توجه می‌کند که چگونه و از چه زمانی این تعارضات رفته رفته بیشتر می‌شوند. مضامین فرعی این مضمون عبارت‌اند از: «تغییرات در طول دوران تحول» و «افزایش و تنوع اطلاعات ورودی فرزند».

تغییرات در طول دوران رشد و تحول

یک عامل مهم در ایجاد تعارض، سن فرزند و دورانی است که او در آن به سر می‌برد. والدین در بسیاری از بخش‌های مصاحبه‌هایشان به این نکته اشاره کردند که فرزندان در دوران کودکی بیشتر نسبت به آنها پذیرش داشتند. رفتارها و ارزش‌های فرزندان نیز شباهت بیشتری به والدین داشته‌اند.

مادر خانواده ۵ این گونه به این نکته اشاره می‌کند:

«بچه‌ای که توی دوران دبستان هست، خب، اصلاً نیاز داره مدام یکسری مسائل رو بهش گوشزد کنی و خود

فاصله‌ای میفته؛ به شکاف عمیق؛ یعنی آگه مراقبت نکنی و حواست نباشه، آدم احساس می‌کنه، اون رابطه‌اش با فرزندش از دست میره».

افزایش و تنوع اطلاعات ورودی فرزند

در کودکی نه تنها فرزندان تحت تأثیر والدین هستند، به‌طور کلی تجربیات آنها محدودتر و بیشتر با خانواده‌شان مشترک است. با افزایش سن، تجربیات مشترک کاهش یافته و منابع اطلاعاتی فرزندان افزایش می‌یابد؛ از این رو، تأثیر محیط بر ارزش‌های فرزند وارد ابعاد متفاوتی از گذشته می‌شود، اثرگذاری محیط افزایش می‌یابد و اثرگذاری والدین کمتر می‌شود. به‌خصوص اگر اطلاعات در وضعیت تعارض با ارزش‌های قبلی فرزند باشد، این اثرگذاری محیط خود را بیشتر نشان می‌دهد. البته هرچه شباهت ارزش‌های محیط اجتماعی و والدین یک فرزند بیشتر باشد، مرحله انتقال با موفقیت بیشتری انجام می‌شود؛ یعنی نباید نقش محیط را در به چالش کشیدن ارزش‌های انتقالی دید.

مادر خانواده ۲ توضیح می‌دهد که تأثیر والدین با افزایش ورودی اطلاعات برای فرزندان رفته رفته کاهش می‌یابد:

«هرچی زمان می‌گذره، من بیشتر به این نتیجه می‌رسم که با توجه به این گسترش بحث رسانه‌ها و حضور لحظه لحظه‌ای رسانه‌ها در زندگی، این تأثیر خانواده در تربیت بچه کمتر و کمتر میشه... من به هیچ وجه نمی‌تونم اون رو محدودش بکنم و اون رو فقط با ارزش‌هایی مواجه کنم که می‌خوام و فقط بخوام توی همون چهارچوب زندگی بکنه...»

رابطه والد-فرزندی و بهینه‌تر شدن فرآیند

تمام انگیزه‌ها و اتفاقات موجود در فرآیند انتقال و انتخاب در بستری از رابطه والد-فرزندی رخ می‌دهند و

این رابطه هم بر این فرآیند اثر می‌گذارد و هم از آن اثر می‌پذیرد. این مضمون به هفت مضمون فرعی توجه می‌کند: «تنش کمتر و انتقال موفق‌تر»، «تأثیر درک منطق زیربنایی ارزش‌های انتقالی بر رابطه»، «تأثیر مخرب تحکم بر رابطه و ارزش مورد انتقال»، «تلاش برای کارآمدی رابطه هنگام تعارضات»، «اهمیت رابطه با خانواده در جلوگیری از آسیب‌ها»، «اهمیت رویکرد دوطرفه بین والد و فرزند» و «گفتگو: یک ابزار مهم».

تنش کمتر، انتقال موفق‌تر

به نظر می‌رسد، هرچه فضای ارتباطی بین والد و فرزند آرامش بیشتر و تنش کمتری داشته باشد، فرآیند انتقال و انتخاب بهتر صورت می‌گیرد.

مادر ۵ به کیفیت بالاتر انتقال در آرامش و نبود تنش اشاره می‌کند:

«من یه جا کوتاه اومدم؛ مثلاً رفتارم رو برای جانداختن به ارزشی که مدنظرم بود، تغییر دادم، دیدم که اینجا آرامش بیشتری و وقتی آرامش بیشتری، ارتباط بهتره و وقتی اینها بهتر باشه، پذیرش اونها در کل نسبت به ما بیشتره».

پدر خانواده‌ی ۲ معتقد است که حتی در بغرنج‌ترین شرایط هم تنها راه اثرگذاری همین ارتباط مؤثر و گفتگو است:

«برای پدر و مادر خیلی سخته که ببینن، فرض کنین که فرزندشون روی یه مسیری میره که اصلاً برخلاف صددرصد ارزش‌های خانوادگی هست؛ ولی در عین حال من باز هم خدمت شما می‌گم که باید پدر و مادرها مسیر گفتگو رو یا هر مسیر کم‌تنش دیگه‌ای که می‌تونه به بهبود کمک بکنه، استفاده کنن».

تأثیر درک منطق زیربنایی ارزش‌های انتقالی بر رابطه

فهمیدن منطق والدین برای بیان یک ارزش و اعتقاد

فرزند خانواده ۹ هم به نکته‌ای مشابه اشاره می‌کند:
 «به سری از چیزایی که در من شکل گرفته، اساسش
 لجاجتی بوده. به جوروی قضیه‌ی بد به من ارائه شده که من
 دیگه بعداً رغبت نکردم، بررسی کنم، ببینم، این ارزش و
 مفهوم بده یا خوبه یا چیه اصلاً. اون حس منفی سایه‌اش
 همیشه روی این قضیه بوده».

تلاش برای کارآمدی رابطه هنگام تعارضات

هنگام تعارضات جدی، تلاش‌هایی از سمت والدین
 صورت می‌گیرد تا رابطه را ترمیم کنند. والدین به نکته‌ای
 درباره‌ی این درگیری و تنش‌ها با فرزندشان اشاره کردند؛
 اینکه آنها به ضعیف‌تر بودن و شکننده‌تر بودن فرزندشان
 واقف بودند و با وجود تمام توهین یا فشاری که به شخصه
 احساس می‌کردند، سعی می‌کردند که واکنش تندی نشان
 ندهند تا رابطه و فرزندشان بیش از این ضربه نخورند.
 یکی از والدین به این نکته اشاره کرد که با توجه به
 درکی که از شرایط فرزندش در دوران خاص نوجوانی
 داشته، صبر بیشتری در تعارضات پیشه کرده و به آتش
 درگیری‌ها ندمیده است. والدین انعطاف‌پذیری هنگام
 تعارضات و انعطاف نشان‌دادن از خود را وسیله‌ای برای
 حفظ رابطه و اثرگذاری خود بر فرزند عنوان کرده‌اند.
 یکی از راه‌های انعطاف نشان‌دادن والدین هنگام
 تعارضات، رو آوردن به تغافل است؛ یعنی والد آگاهانه و
 عامدانه چشم بر برخی تعارضات بیندند، تا میزان
 اصطکاک موجود در رابطه مدیریت شود.

مادر خانواده ۴ به تلاشش برای ترمیم رابطه با
 فرزندش هنگام تنش اشاره می‌کند:

«کلاً آگه جر و بحث هم میشد، من آدمی هستم که
 بیشتر از به ساعت نمی‌تونم با بچه‌ها حرف نزدم. من خودم
 می‌رفتم باهاشون حرف می‌زدم و مسئله رو حل می

به آن ارزش، عامل مهمی در قضاوت فرزند درباره‌ی
 پذیرش آن ارزش انتقالی از سوی والدین است.

وجود همدلی و درک منطق والدین که در بستر
 رابطه‌ای مؤثر شکل می‌گیرد و خود نیز به تقویت رابطه
 می‌انجامد، حتی در تعارضات هم تأثیر مثبت خود را
 می‌گذارد. فرزند خانواده ۲ هم از این موضوع صحبت
 می‌کند:

«من می‌فهمم که والدینم چقدر نگران من هستن و
 دارن اذیت میشن و من در بیشتر تعارضاتی که داشتیم،
 به‌عنوان بچه بهشون حق می‌دادم... اونا هم همراه
 تذکراتی که می‌دادن، می‌ومدن و تهدیدهایی رو که بیرون
 خونه وجود داره، برای من ذکر می‌کردن و این بحثه به
 مقدار منطقی میشد».

تأثیر مخرب تحکم بر رابطه و ارزش مورد انتقال

تحکم یعنی برخورد سخت با فرزند برای انتقال از
 سوی والد با تهدید فردیت فرزند نه تنها به انتقال یک
 ارزش کمکی نمی‌کند، دو پیامد منفی نیز دارد: اول،
 اینکه آن ارزش با هیجاناتی منفی در ذهن فرزند هم‌آیند
 می‌شود؛ از این رو، ذهنیت فرزند نسبت به آن ارزش
 به‌طور کامل منفی می‌شود و راه را برای بررسی و انتخاب
 احتمالی آن ارزش در آینده هم مسدود می‌کند. دوم،
 اینکه خود رابطه در معرض تخریب قرار می‌گیرد.

مادر خانواده ۴ به این تأثیر منفی بر رابطه به‌عنوان
 «ایجاد ناامنی در برابر والدین» اشاره می‌کند:

«از همون بچگی دوستانه باهاش رفتار می‌کردم؛ چون
 اگر به مقدار این ور اون ور بشه، خواه ناخواه بچه‌ها ترس
 توی وجودشون میاد؛ حتی به بار هم که بچه بترسه، حالا
 چه دختر و چه پسر در برابر پدر و مادر احساس ناامنی
 می‌کنه».

کردیم».

مادر خانواده ۵ درباره اهمیت تغافل این اشاره را دارد:
 «به جاهایی می‌تونیم ما کوتاه بیایم؛ مثلاً من از قبل پیش‌بینی می‌کنم که آگه بخوام این سخت‌گیری رو کنم، قطعاً نه می‌شنوم و این مسئله هم خط قرمزی نیست و آسیب خیلی جدی‌ای در کمین بچه من نیست؛ یعنی میشه یه ذره سازش داشته باشی. اون قدر که در معرض خطر قرار نگیره. خب اشکال نداره، آدم یکم کوتاه بیاد و از قبل براش خط نشون نکشه و نهایت تنبیه رو نشون بچه نده؛ چون اون موقع خودمون رو یجورایی خراب کردیم ...»

اگر روابط به هر نحوی هنگام بحران‌ها و تعارضات کنترل شوند و خدشه جبران‌ناپذیری به آن‌ها وارد نشود، حتی این بحران‌ها تأثیرات مثبتی مثل افزایش درک متقابل بین والدین و فرزند را هم به دنبال دارند؛ همان‌طور که فرزند ۱ می‌گوید:
 «تفاقی بعد از اون بحران می‌تونم بگم که یه مقدار درک متقابل ما هم افزایش پیدا کرد».

اهمیت رابطه با خانواده در جلوگیری از آسیب‌ها

اگر رابطه والد-فرزندی به قدر زیادی مخدوش شود، کار به جایی می‌رسد که اثرگذاری والد در تمام شئون از بین می‌رود و فرزند با تخصص ایجادشده میل به ایجاد تفاوت حداکثری با والدین پیدا می‌کند.

همچنین از بین رفتن رابطه با والدین یعنی فرزندان در آغاز دوران پرتلاطم هویت‌یابی از داشتن پناهگاه والدین محروم می‌شوند و خطرات بالقوه فراوانی آنها را تهدید مضاعف خواهد کرد. نوجوانی که رابطه‌اش با خانواده در سطح بالایی مخدوش شده، به دلیل اینکه یک لنگرگاه مهم را از دست داده است و از طرفی، ظرفیت‌های

خودکنترلی محدودی دارد، خود را قادر به هر کاری می‌بیند. پدر خانواده ۱ در این باره می‌گوید:

«بچه‌ها توی یه سنی تحت تأثیر هیجانات و اینها در یه لحظه دست به کارهایی می‌زنن که دیگه فاجعه میشه. شما الان توی اینستاگرام و اینها می‌بینی، یه پسر به خاطر عاشق شدن و درگیر شدن با خانواده روی خودش بنزین می‌ریزه و خودش رو آتیش می‌زنه که فیلمش رو برای پدرش بفرسته. آگه این اتفاق‌ها دوستی باشه و بچه بتونه حرفش رو بزنه، خب رخ نمیده. جلوی یه فجایعی گرفته میشه. سعی ما اینه که این جور باشه به دور از تنش».

اهمیت رویکرد دوطرفه بین والد و فرزند

اثرگذاری والد بر فرزند در حالتی ممکن است که رابطه آن‌ها دوطرفه باشد. پیش‌فرض ایجاد یک حالت دوطرفه در رابطه این است که والد فردیت و عاملیت فرزندش را به رسمیت شناخته باشد. در این حالت انتقال مفاهیم ارزشی و معنایی دیگر حالتی یک‌طرفه ندارد و استقلال شخصیت فرزند در این فرآیند دیده می‌شود.

رویکردی که پدر خانواده ۱ نسبت به فرزندش دارد، با این توضیح تناسب دارد:

«بچه‌ها به امانت‌هایی پیش ما هستن. من گاهی با خانوم صحبت می‌کنم و میگم که ببین این پسر شاید چند سالی بیشتر دیگه پیش ما نباشه. بعدش سرزندگی و زن و بچه‌ی خودش میره و بعد من می‌مونیم و تو. آرزو میشه، این کنار هم بودن‌ها. این یه فرصته برای ما، این جور نیست که ما مالکش باشیم. یه مدتی خدا به لطفی کرده، این آدم رو پیش ما گذاشته و از این فرصت باید استفاده کنیم، برای اینکه درس زندگی رو یادش بدیم. بهش عشق و محبت زیاد یاد بدیم. همین».

اعتقاد به مفهوم «مالک فرزند نبودن» اشاره به همان احترام به فردیت در رابطه دارد. پدر خانواده ۳ هم

این گونه به این مفهوم اشاره دارد:

«تا به سنی بچه نیاز به مدیریت توسط مادر یا پدر داشت؛ ولی الان فضا اینجوریه که یه تعاملی بین من و پسر و مادرش برقراره ... الان دیگه مسئله این نیست که ما فقط دستور بدیم. با یه ربات که سروکار نداریم. با یه شی نیست، با یک موجود زنده است. موجودی که از یه سنی به بعد به رشدی رسیده».

این قائل بودن به تعامل در پی قائل بودن فردیتی خاص برای فرزند می آید؛ همچنین والد اشاره می کند که از سنی به بعد این اتفاق افتاده است که به همان فردیتی که رفته رفته از سنین نوجوانی شکل می گیرد، اشاره دارد.

گفتگو: یک ابزار مهم

یک نمود مهم رابطه‌ای دوطرفه، وجود فضای گفتگو در آن است. در بستر گفتگو ذهنیات دو طرف با یکدیگر به اشتراک گذاشته می شود. در این حالت رابطه شفاف‌ترین حالت خود را خواهد داشت و کمترین احتمال برای سوء تفاهمات وجود دارد.

پدر خانواده^۱ از فضایی که برای گفتگو ایجاد کرده است، می گوید و اینکه با واکنش‌های هیجانی هنگام یک مشکل راه را برای گفتگو مسدود نکرده است:

«من سعی می کنم، خودم رو کنترل کنم ... آیا بچه‌ی ما اینکه بتونه حرفش رو به ما بزنه، بهتره یا اینکه به ما ننگه و اون فشار و حشمتناک روش بیاد و کار دست خودش بده؟ جووری بود که من سعی می کردم، نوع رفتار توی جامعه رو یاد بگیره، هم اونقدر ساده نباشه که کلاه سرش بره و هم اینکه به بقیه گزند نرسونه. خلاصه آدم سالم باید اینجوری باشه، همیشه قفلش کرد».

بحث

هدف این پژوهش، این بود که از طریق بررسی تجربه زیسته والدین و فرزندان به واکاوی عوامل مؤثر بر فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها بین آن‌ها توجه کند و در نهایت، موفق به شناسایی ۳ مضمون اصلی و ۱۲ مضمون فرعی شد. این مضامین از تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته با والدین و فرزندان به دست آمد.

با بررسی مضامین به دست آمده این نتیجه حاصل می شود که انگیزه والدین در فرآیند انتقال، حفظ فرزندان از خطرات زندگی و قرارداد آن‌ها در مسیری است که در وهله اول خود فرزندان و در ادامه جامعه اطراف آن‌ها از آن منتفع شوند؛ اما از سویی دیگر، عنصر مرکزی پدیده انتخاب در فرزندان ناظر بر فردیت آن‌هاست. در ادبیات تحقیق به اهمیت «خود»^۲ و عناصر آن توجه شده است. مک آدامز^۳ و همکاران (McAdams et al., 2021) «خود» را این گونه تعریف می کنند: «احساس خودآگاهی فرد از آنچه هست؛ یعنی اینکه یک ذهنیت^۴ چگونه خود را به عنوان یک موضوع^۵ می شناسد». آن‌ها به نکته‌ای مهم درباره تفاوت «خود» با سایر سازه‌های مرتبط مثل شخصیت اشاره می کنند: اینکه لزوم خودآگاهی و توان درون بینی برای داشتن یک «خود» ضروری است. در نتیجه به هر مقدار که یک فرد از بدو تولد به این خودآگاهی برسد، «خودش» تکامل می یابد.

بامیستر (Baumeister, 2022) به سه بخش اصلی تشکیل دهنده «خود» اشاره می کند: خودشناسی^۶، عملکرد اجرایی^۶، حضور بین فردی^۱ (هویت) و تمام این‌ها با حسی

¹ Self

² McAdams, D. P.

³ Subject

⁴ Object

⁵ Self-knowledge

⁶ Exeucitve Function

از تداوم در طول زمان^۱. با توجه به تمام تعاریف گفته می‌شود، مؤلفه‌هایی مانند اراده، استقلال، عاملیت و مسائلی از این دست زیرمجموعه «خود» یا همان فردیت فرزند قرار می‌گیرند. میل به استقلال فکری و عملی، پررنگ‌تر شدن نقش اراده شخصی و حساس‌تر شدن نسبت به خدشه‌دار شدن فردیت، از جمله اتفاقاتی هستند که با گذر از دوران کودکی رفته رفته در فرزندان دیده می‌شوند که نشان از برجسته‌تر شدن هسته شخصیتی و اهمیت پیدا کردن مسئله «هویت» (خود) برای آنهاست.

بامیستر (Baumeister, 2022) «عملکرد اجرایی» را بخشی عمل‌گر از «خود» معرفی می‌کند که انتخاب و «خود» را تنظیم می‌کند و کنترل اوضاع را به دست می‌گیرد. عاملیت «خود» به این بخش او وابسته است. این عامل در یک «خود» در حال تکامل پا به پای خودشناسی و هویت – که مفاهیمی بیشتر انتزاعی هستند – رشد می‌کند. با توجه به تمام آنچه از تعریف خود/هویت/فردیت گفته شد، بدیهی است که وقتی از انتخاب ارزش و معنای زندگی صحبت می‌شود، ناگزیر باید به این فردیت و عاملیت هم توجه شود.

با ورود به دوران نوجوانی و آستانه بزرگسالی^۲، که همان دوران هویت‌یابی محسوب می‌شود (Erickson, 1965; 1980; Marcia)، فردیت در فرزندان پررنگ‌تر می‌شود و «من» برایشان اهمیت پیدا می‌کند. طبق ادعای سوئنز^۳ و همکاران (Soenes et al., 2007) در طول دوران تعیین هویت در نوجوانان، باید سه نیاز روان‌شناختی در نوجوانان محقق شود که یکی از آنها خودمختاری است؛ همان‌طور که در تعریف بامیستر

مشخص است، یک جلوه فردیت این است که برای فرزند اهمیت دارد که احساس کند، خودش عامل اتفاقاتی است که برایش رقم می‌خورد. بخشی از یافته‌های پژوهش حاضر ناظر بر این موضوع بود که پررنگ شدن سازه‌های هویتی در فرزند میلی برای ایجاد تجربیات و شکل دادن ارزش‌ها و معنای زندگی شخصی ایجاد می‌کند و انتخاب ارزش‌ها و معنا در حقیقت تبدیل به موضوعی هویتی برای آنها می‌شود که هر میزان خودمختاری در آن احساس نکنند، خدشه‌ای به هسته مرکزی شخصیتشان وارد می‌شود.

این بینش در برخی والدین وجود دارد که هرگونه اجبار در مسیر انتقال ارزش و معنای زندگی به خدشه‌دار شدن فردیت فرزند منجر می‌شود. این نکته در پژوهش‌های بارنی و همکاران (Barni et al., 2010 & Karmakar, 2015) هم به چشم می‌خورد که تعرض به خودمختاری فرزندان موجب کاهش کیفیت انتقال ارزش‌ها می‌شود؛ همچنین نافو و آسور (Knafo & Assor, 2007) هم به اهمیت احترام والدین به خودمختاری فرزندان در افزایش پذیرش او اشاره کرده‌اند.

با ورود به دوران هویت‌یابی، از یک سمت تأکید بر فردیت به ایجاد میل برای شکل دادن تجربیات شخصی در فرزند منجر می‌شود و از طرف دیگر، به دلیل مقتضیات خاص این زمانه دسترسی کلی افراد به اطلاعات تازه قابل مقایسه با گذشته نیست. این باعث ایجاد الگوهای تجربی بسیار متفاوت از والدین و سایر اعضای خانواده برای آنها می‌شود. در نتیجه احتمال تفاوت ارزشی بین والدین و فرزندان بیشتر و بیشتر می‌شود. این آغازی بر بروز تدریجی تعارضات است.

والدین نیز در مصاحبه‌هایشان به این موضوع اشاره

¹ Interpersonal Being

² Unity Across Time

³ Emerging Adulthood

⁴ Soenens

در نتیجه آن را تجاوز به حریم خودمختاری فرزندشان و مشکل‌ساز نمی‌دانند یا اینکه مزایای این کمک‌ها را آن‌قدر زیاد می‌دانند که مشکلات احتمالی را در مقابل آن هیچ می‌بینند. از دیگر تبعات منفی میل به محافظت زیاد و اجازه‌ندادن به فرزندان برای شکل‌دادن عناصر فردیت خود در تجارب شخصی، شکل‌گرفتن «هویت ضبط‌شده»^۱ در آن‌هاست. مارسیا (Marcia, 1980) در توضیح موضع‌های متفاوت نوجوانان در دوران هویت‌یابی به موضع «هویت ضبط‌شده» اشاره می‌کند. در این موضع فرزند چه در مقام عمل و چه در مقام ایده و نظر، پیرو اعمال و افکاری است که بیشتر از اینکه خود فرد انتخاب کرده باشد، از سوی والدین او انتخاب شده‌اند. مارسیا خصیصه مؤلفه‌های هویتی را در این موضع تعهد بالا و جستجوی پایین ذکر می‌کند. به عبارت دیگر، فرزند در حالی که توانایی یا میلی به جستجو و ایجاد تجربیات شخصی ندارد، به آن چیزهایی که به‌عنوان درست و غلط تا به آن سن به او گفته شده، پایبند است. یافته‌های پژوهش حاضر تبیینی برای ایجاد این موضع هویتی در فرزند در نظر گرفته می‌شود. گفته شد که رابطه‌ای دو سویه بین رشد فردیت و خود مستقل و شکل‌گیری ارزش‌ها و معنای زندگی فرزند وجود دارد؛ رشد فردیت و استقلال فرد او را به جستجوی بیشتر می‌کشاند و جستجوی بیشتر و تکامل منظومه فکری با ارزش‌ها و معنای زندگی شخصی فرزند، هسته شخصیتی او را مستحکم‌تر می‌کند. اگر جستجو و فراتررفتن فرزند از حدود فیزیکی و ذهنی خانواده، توسط والدین محدود و با تعارضات تند برخورد شود، ممکن است فرزند میل درونی خود را برای استقلال سرکوب کند و در نتیجه

کردند که با گذر زمان اثر خود بر ارزش‌های فرزندشان را کمتر دیده‌اند. این یافته‌ها هم‌راستا با ادعای نلسون (Nelson, 2014) است، مبنی بر کمتر شدن تأثیر والدین بر ارزش‌های مذهبی فرزندان. البته چه در ادبیات تحقیق (Dalton, 1982؛ Knafo & Schwartz, 2003 & 2008؛ Ranieri & Barni, 2012) و چه در یافته‌های این پژوهش به این نکته هم اشاره شده است که هرچه شباهت ارزش‌های محیط اجتماعی و والدین یک فرزند بیشتر باشد، مرحله انتقال با موفقیت بیشتری انجام می‌شود؛ یعنی نباید نقش محیط را در به چالش کشیدن ارزش‌های انتقالی دید و اگر امکان ایجاد یک محیط با حداقل تفاوت ارزشی نسبت به ارزش‌های خانواده در دسترس باشد، می‌شود، به تغییرات کمتر فرزندان نسبت به خانواده امیدوار بود.

در مضامین از دوگانه رشد و محافظت صحبت شد. اینکه از طرفی تجربیات مستقل باعث تقویت مؤلفه‌های فردیت فرزند و توان‌یابی او برای ورود به زندگی بالغانه و از طرفی، این موضوع سبب کمتر شدن امکان حمایت و نظارت والدین بر آنها و در نتیجه محافظت از آنها می‌شود. در ادبیات تحقیق تعریفی تحت عنوان والدین هلیکوپتری وجود دارد که والدینی که به قطب محافظت متمایل‌تر هستند، با این تعریف مفهوم‌پردازی می‌شود. این والدین کارهایی را برای فرزندانشان انجام می‌دهند که در حالت عادی و طبق تحول استاندارد، خود او باید آنها را انجام دهد (Nelson, 2011). در پژوهش نلسون و همکاران (Nelson et al. 2011) اشاره شده است که این نوع والدگری خودمختاری فرزند را خدشه‌دار می‌کند و معنی ضمنی آن نوعی کنترل‌گری والد است؛ اما این والدین رویکرد خود را کمکی به فرزندان به حساب می‌آورند و

¹ Foreclosure

نلسون و همکاران (Nelson et al., 2011) به این اشاره دارد که والدین در دوران آستانه بزرگسالی (Arnett, 2000) همچنان بر فرزند خود مثل گذشته اثر گذارند. این ناهمخوانی با در نظر گرفتن اهمیت رابطه مؤثر بین والدین و فرزندان توجیه می‌شود. به این صورت که اگر رابطه بین والد و فرزند مؤثر و کیفیت مطلوبی داشته باشد، با گذر زمان هم همچنان اثر گذاری والدین باقی می‌ماند.

نافو و شوآرتز از وجود گرما و کم‌بودن تعارض در رابطه والد-فرزندی به عنوان عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت انتقال ارزش‌ها نام برده‌اند (Knafo & Schwartz, 2003). با توجه به یافته‌های این پژوهش این گونه یافته تبیین می‌شود که والد با واکنش‌های هیجانی منفی و تعارضات زیاد ممکن است به فردیت فرزند خدشه وارد کند؛ یعنی حس توهین و تحقیر در او ایجاد یا عاملیت مستقل او را محدود کند یا هر دو و در نهایت رابطه را به سردی ببرد. از طرف دیگر، اگر فرزند احساس کند، والد به فردیت و عاملیت او احترام می‌گذارد، آغوش خود را حتی در اوج تعارضات نسبت به آنها و نظراتشان باز نگه می‌دارد.

گفته می‌شود، تعارض اصلی موجود در فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی، ناشی از اهمیت فردیت و تشکیل یک هویت مستقل در فرزندان براساس تجربیات منحصربه‌فردشان و تمایل والدین به حفظ فرزندانشان از گزند و آسیب است؛ یعنی این فرآیند زمانی در حالت بهینه رخ می‌دهد که هم‌زمان هم فردیت و عاملیت فرزند در آن به رسمیت شناخته شود و هم نگرانی‌های والدین مبنی بر حفاظت از فرزندانشان مورد توجه قرار گیرد.

این حالت بهینه در سایه رابطه والد-فرزندی قابلیت تحقق دارد. در ساختاری که اولسون (Olson, 2000) در نظریه خود برای خانواده در نظر می‌گیرد، در کنار

ارزش‌های درونی خود را از همانندسازی بی‌حدومرز با والدین کسب کنند که این رویکرد باعث می‌شود، هم‌زمان هم ارزش‌ها و معنای زندگی فرزند فاقد اصالت و هم «خود» فرزند، «خود» رسش نیافته‌ای شود.

در تکمیل این بحث به مفهوم آمیختگی^۱ هم اشاره می‌شود. بوئن (Bowen, 1972) در تحلیل پویایی‌هایی که ممکن است در یک خانواده وجود داشته باشد، به این مفهوم اشاره می‌کند. او این مفهوم را حالتی توصیف می‌کند که مرزهای «خود»^۲ در اعضای یک خانواده مشخص نباشد و یک درهم‌ریختگی ایجاد شده باشد. در این حالت اضطراب‌ها و احساسات اعضا به یکدیگر منتقل می‌شود و عملکرد خودمختار هر شخص تحت الشعاع قرار می‌گیرد. با کنار هم قرار دادن این مفهوم و یافته‌های این پژوهش گفته می‌شود، اگر والدین به‌خوبی موفق به ایجاد مرز بین «خود»شان و «خود» فرزندشان نشوند، آن میل محافظت از فرزند که گفته شد، انگیزه اصلی والدین از انتقال مفاهیم ارزشی و معنایی است، سمت و سویی مخرب پیدا می‌کند و والد تعرضش به «خود» فرزند را متوجه نمی‌شود.

با توجه به اهمیت حفظ فردیت و عاملیت برای فرزند (Baumister, 2022؛ McAdams, 2021)، ایجاد محدودیت در مقابل فرزند و زیر سؤال بردن انتخاب‌های ارزشی و معنایی فرزندان و نمودهای رفتاری آنها، هر قدر هم که فرزند آنها را با نیتی خوب درک کند، در نهایت تأثیری منفی بر رابطه دارد و اثر گذاری والدین را بر ارزش‌ها و معنای زندگی فرزند کاهش می‌دهند. بالاتر گفته شد، با زیاد شدن سن فرزندان، اثر گذاری والدین بر ارزش‌های آنان هم کاهش می‌یابد؛ اما یافته‌های پژوهش

¹ Fusion

² Ego

اثر می‌گذارد و نقطه مشترکی بین آنها ایجاد می‌شود (Stern, 2005). درک منطق والدین در بستر رابطه‌ای مؤثر شکل می‌گیرد و خود نیز به تقویت رابطه می‌انجامد. این چنین حتی در تعارضات هم نسبت به یکدیگر همدلانه خواهد بود. پژوهش‌های متعددی (Scabini et al., 2006؛ Barni et al., 2012 & 2019) نشان داده‌اند که ارزش‌های فرزندان با تصویری که والدین از ارزش‌های آنها دارند، هم‌خوان نیست و وجود رابطه‌ای مؤثر با گفتگوهای مستمر به کم‌شدن زمینه این سوء تفاهم کمک می‌کند؛ اما بار دیگر تأکید می‌شود که لازمه ایجاد این رابطه، احترام والدین به فردیت فرزند است.

یک اصل مهم که بر کیفیت رابطه و مؤثر بودن آن اثر می‌گذارد، به رسمیت شناختن فردیت طرف مقابل و تعرض نکردن به آن است. در ادبیات پژوهش موارد بسیاری هستند که به نقش تحقیر در خدشه‌دار و مخدوش شدن کارکرد «خود» توجه کرده‌اند (برای مثال، Femenia, 2007). حدودی که افراد برای فردیت خود قائل‌اند، یکسان نیست و به همین دلیل اهمیت دارد که آن فضای بین‌ذهانی به وجود بیاید تا دو طرف از رفتارهایی که معارض فردیت طرف مقابل است، اطلاع یابند.

یک نمود مهم رابطه‌ی دو طرفه، وجود فضای گفتگو در آن است؛ چون در بستر گفتگو است که ذهنیات دو طرف با یکدیگر به اشتراک گذاشته می‌شود و به این واسطه آنها با اراده یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. گفتگو و تعاملات مستمر در حالت عادی موجب ساخت و تحکیم یک رابطه می‌شود (Turnbull, 2003) و هنگام تعارضات هم به روشن شدن هرچه بیشتر درونیات طرفین برای یکدیگر کمک می‌کند (Allen et al., 2008). اگر فرزند درباره ارزش یا معنایی انتقالی دچار تردید شود یا

انعطاف‌پذیری و انسجام از ارتباطات بین اعضای خانواده به‌عنوان یک عامل اساسی و اثرگذار در ساختار خانواده یاد می‌کند. نلسون (Nelson, 2014) هم به اهمیت ارتباطات در انتقال ارزش‌های مذهبی از والدین به فرزندان در خانواده‌های مذهبی اشاره کرده است.

این رابطه هم مؤثر بر فرآیند انتقال و انتخاب و هم متأثر از آن است. اگر در نهایت رابطه رو به زوال بگذارد و تخریب شود، تلویحات آن خود را در فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنا نیز نشان می‌دهد و کار به جایی می‌رسد که اثرگذاری والد در تمام شئون از بین برود و فرزند با تخاصم ایجادشده میل به ایجاد تفاوت حداکثری با والدین پیدا کند.

رابطه والد-فرزند تنها از فرآیند انتقال و انتخاب تأثیر نمی‌گیرد و بر این فرآیند تأثیر هم دارد. گفته شد که فرزند باید هر ارزش یا منبعی را که از آن در پی کسب ارزش و معناست، با تکیه بر اراده شخصی‌اش بپذیرد. به عبارت دیگر، هر منبعی باید ابتدا توسط فرزند پذیرفته شده باشد و فرزند آن را به جهان ذهنی‌اش راه داده باشد. تنها راه این امر، برقراری رابطه‌ای مؤثر است.

اگر رابطه مطلوب باشد، حتی اگر دلایل والدین برای ارزش‌های انتقالی برای فرزندان قانع‌کننده نباشد و ارزش مدنظر انتقال نیابد، همدلی آنها نسبت به والدین جلب می‌شود؛ زیرا یک فضای ذهنی مشترک بین والد و فرزند ساخته می‌شود. در ادبیات پژوهشی به این فضای مشترک، بین‌ذهانی^۱ گفته می‌شود. فضای بین‌ذهانی به برهم‌کنش دو ذهنیت اطلاق می‌شود که این مواجهه به ایجاد یک ذهنیت مشترک می‌انجامد. طی این فرآیند، تجربه فاعلی هر یک از دو سمت ارتباط بر تجربه فاعلی طرف مقابل

¹ Intersubjectivity

(Lambert et al., 2010) نیز به این اشاره کرده بودند که برخی فرزندان در اوج تشویش دوران هویت‌یابی میل به بازگشت به خانواده را دارند.

در پژوهشی لونگو و کیم‌اسپون (Longo & Kim, 2014) به این اشاره کردند که رابطه والد-فرزندی در خانواده‌هایی که شباهت ارزش‌های مذهبی والدین و فرزندان بیشتر است، بهتر از خانواده‌هایی است که فرزندان از نظر مذهبی مسیر دیگری را رفته‌اند. با توجه به مطالب گفته شده در پژوهش حاضر این بحث مطرح می‌شود که اختلاف ارزشی به طور قطع به تخریب رابطه منجر نمی‌شود، بلکه عوامل مخرب رابطه هنگام تفاوت ارزشی امکان بروز و ظهور بیشتری دارند.

در مطالعاتی (Knafo & Schwartz, 2003; Karmakar, 2015) از تأثیر سبک والدگری بامریند (Baumrind, 1991)، یعنی چگونگی وجود کنترل‌گری و پاسخگویی والد نسبت به فرزند، بر بهبود یا تضعیف انتقال ارزش‌ها صحبت شده است. این پژوهش‌ها در این جهت بودند که سبک والدگری مقتدرانه بهترین بازدهی را در رابطه با درونی‌سازی ارزش‌های انتقالی در فرزندان داشته است. با فرض اینکه یکی از ابعاد سبک والدگری مقتدرانه، پاسخگویی زیاد است، طبق یافته‌های این پژوهش، آن هم‌ارز رابطه‌ای مؤثر دانسته می‌شود.

جوهره مشترک تجربه والدین از این فرآیند، همان تأکیدی بود که همواره از سوی آنها بر نگرانی برای فرزندان و تلاش برای محافظت از آنها با انتقال ارزش‌ها و معنای مدنظرشان وجود دارد. جوهره مشترک تجربه فرزندان نیز متمرکز بر اهمیت فردیت و عاملیت آنها و تأثیری است که سازه‌های «خود»شان بر این فرآیند می‌گذارند؛ اما اگر بنا به تشخیص جوهره‌ای مشترک بین تجربیات والدین و فرزندان از این فرآیند باشد، رابطه بین

بخواهد ارزش یا مسیر جدیدی را در زندگی در پیش گیرد، اگر احساس کند، باب گفتگو با والدینش درباره این موضوعات باز است، والدین را در جریان این مسائل می‌گذارد و والدین شانس برای اثرگذاری در این مسائل خواهند داشت. گفتگو مسیر ارتباط فردیت‌های والدین و فرزندان است. تنها راه باز شدن درهای اذهان افراد به سمت یکدیگر، گفتگوست. آلن و همکاران به این اشاره می‌کنند که از طریق کلامی‌سازی درونیات هر فرد است که ذهن‌ها با یکدیگر ارتباط پیدا می‌کنند و زمینه فهم سوءتفاهمات ایجاد می‌شود.

همان‌طور که از اثرات مخرب یک‌طرفه بودن رابطه صحبت شد، گفتگوی یک‌طرفه نیز مشکل‌ساز است. اگر فرزند این حس را داشته باشد که والد تنها به دنبال گفتن چیزهایی به اوست، بدون اینکه رغبت و تمایلی برای شنیدن حرف‌های فرزند داشته باشد، دیگر گفتگویی شکل نمی‌گیرد و این مقدمه‌ای برای مخدوش شدن رابطه خواهد بود.

گفته شد که نوجوانان از طرفی، هم‌میل به استقلال از والدین پیدا می‌کنند و هم به برخی توانایی‌ها برای عمل کردن به صورت مستقل دست می‌یابند؛ اما از طرفی دیگر، هنوز به دلیل تکامل نیافتن قشر پیش‌پیشانی مغز، توانایی کنترل تکانه در آنها نسبت به یک بزرگ‌سال ضعیف است (Dumontheil, 2014). این‌ها در کنار هم یعنی نوجوان مستعد دست‌زدن به اعمالی است که ممکن است تبعات منفی جبران‌ناپذیری داشته باشد. تخریب رابطه با والدین یعنی از بین رفتن تنها راهی که والد بر این شرایط کنترلی دارد. بالبی (Bowlby, 1982) و اینزورث (Ainsworth, 1989) در نظریه دلبستگی از این نوع کارکرد والدین در دوران تحول فرزند به عنوان پایگاه ایمن و پناهگاه امن یاد کرده بودند. لمبرت و همکاران

دیگر عبارت است از: خانواده‌هایی که والدین در آنها جدا شده‌اند، یکی از والدین تجربه جدایی بلندمدت از خانواده را دارد، فرزندان تجربه جدایی طولانی‌مدت و زندگی جدا از خانواده را دارند و خانواده‌هایی که شرایط فرهنگی و اقتصادی متفاوتی دارند. پیشنهاد دیگر هم این است که مطالعاتی با تفکیک سن و جنسیت فرزندان و والدین در رابطه با فرآیند انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی انجام شود تا نقش تفاوت‌های جنسیتی در این فرآیند مورد مطالعه قرار گیرد. این پژوهش گامی مقدماتی در مسیر الگویابی برای فرآیند انتقال و انتخاب محسوب می‌شود و سایر روش‌های کیفی در عمیق‌تر شدن فهم نسبت به این فرآیند یاری‌رسان است.

References

- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709–716.
- Alase, A. (2017). The Interpretative Phenomenological Analysis (IPA): A Guide to a Good Qualitative Research Approach. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 5, 9-19.
- Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. American Psychiatric Pub.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.
- Bardi, A., Jaspal, R., Polek, E., & Schwartz, S. (2014). Values and Identity Process Theory: *Theoretical integration and empirical interactions*. In (pp. 175-200).
- Barni, D., Ranieri, S., Scabini, E., & Rosnati, R. (2011). Value transmission in the family: do adolescents accept the values their parents want to transmit? *Journal of Moral Education*, 40(1), 105-121.
- Barni, D., Ranieri, S., Ferrari, L., Danioni, F., & Rosnati, R. (2019). Parents' perceptions of their adolescent children's personal values:

آنها عنصر مشترکی است که فردیت فرزندان و احساس نگرانی والدین را به یکدیگر متصل می‌کند. به بیان بهتر، رابطه والد-فرزندی و اهمیتی که والدین و فرزندان برای یکدیگر قائل هستند، چیزی است که دغدغه‌ی مشترک هر دو سمت این فرآیند محسوب می‌شود.

هدف این پژوهش، واکاوی عوامل مؤثر بر فرآیند انتقال و انتخاب معنای زندگی از والدین به فرزندان و چگونگی بهینه‌تر شدن آن بود. در نهایت گفته می‌شود که انگیزه اصلی والدین برای انتقال، محافظت از فرزندان و انگیزه اصلی فرزندان برای انتخاب نیز شکل دادن هویت مستقلشان است و زمانی این فرآیند در حالتی بهینه رخ می‌دهد که هر دوی این انگیزه‌ها در بستری از رابطه‌ای مؤثر به‌طور کامل مورد توجه و احترام قرار گیرند.

این پژوهش از منظر کیفی به این فرآیند توجه کرده است. پژوهش کیفی، وسعت بررسی‌ها را فدای عمق بررسی پدیده مدنظر می‌کند؛ از این رو، یکی از محدودیت‌های این پژوهش، نمونه آماری اندک آن بود که کار را برای تعمیم‌پذیری نتایج محدود می‌کند؛ همچنین بررسی فرآیند انتقال و انتخاب در این پژوهش در ساختار خاصی از خانواده محدود بود و در نتیجه برای تسری تبیین‌های انجام‌شده به خانواده‌هایی با شرایط متفاوت محدودیت وجود دارد.

پیشنهاد می‌شود، با توجه به مضامین این پژوهش، پرسشنامه‌ای طراحی شود تا میزان تعمیم‌پذیری آنها در نمونه‌های مختلف سنجش شود؛ همچنین پیشنهاد می‌شود، مصاحبه‌هایی با اعضای خانواده‌هایی با شرایط متفاوت انجام و میزان همگرایی و واگرایی مضامین فرآیندهای انتقال و انتخاب ارزش‌ها و معنای زندگی در آن خانواده‌ها با نتایج این پژوهش مشخص شود؛ برای مثال، شرایط

- Grusec, J. E., & Kuczynski, L. (Eds.). (1997). *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory*. John Wiley & Sons Inc.
- Karmakar, R. (2015). Does Parenting Style Influence the Internalization of Moral Values in Children and Adolescents? *Psychological Studies*, 60(4), 438-446.
- Kenny, D. A. (1994). *Interpersonal perception: A social relations analysis*. New York: Guilford Press.
- Knafo, A., & Schwartz, S. H. (2003). Parenting and Adolescents' Accuracy in Perceiving Parental Values. *Child Development*, 74(2), 595-611.
- Knafo, A., & Schwartz, S. H. (2008). Accounting for Parent-Child Value Congruence: Theoretical Considerations and Empirical Evidence. In U. Schönplflug (Ed.), *Cultural Transmission: Psychological, Developmental, Social, and Methodological Aspects*, 240-268. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuczynski, L. & Navara, G. S. (2006) Sources of innovation and change in socialization, internalization and acculturation, in: M. Killen & J. G. Smetana (Eds.) *Handbook of moral development (Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates)*, 299-327.
- Knafo, A., & Assor, A. (2007). Motivation for agreement with parental values: Desirable when autonomous, problematic when controlled. *Motivation and Emotion*, 31(3), 232-245.
- Kuczynski, L. & Parkin, C. M. (2007) Agency and bidirectionality in socialization. Interactions, transactions and relational dialectics, in: J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.) *Handbook of socialization: theory and research (New York, Guilford Press)*, 259-283.
- Longo, G. S., & Kim-Spoon, J. (2014). What drives apostates and converters? The social and familial antecedents of religious change among adolescents. *Psychology of Religion and Spirituality*, 6(4), 284.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. *Handbook of Adolescent Psychology*, 9(11), 159-187.
- Martela, F., & Steger, M. F. (2016). The three meanings of meaning in life: Distinguishing truth or bias? *Journal of Family Studies*, 25(3), 319-336.
- Barni, D., Russo, C., Zagrean, I., Di Fabio, M., & Danioni, F. (2020). Adolescents' internalization of moral values: the role of paternal and maternal promotion of volitional functioning. *Journal of Family Studies*, 1-13.
- Baumeister, R. F. (2022). *The self explained: Why and how we become who we are*. Guilford Publications.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol.1 attachment (2nd ed.)*. New York, NY: Basic.
- Brown, J. (1999). Bowen family systems theory and practice: Illustration and critique. *Australian New Zealand Journal of Family Therapy*, 20, 94-103.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research (4th Ed)*. Boston, MA: Pearson.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design choosing among five approaches (3rd Ed)*. Thousands Oak, CA: Sage Publications.
- Dalton, R. J. (1982). *The pathways of parental socialization. American Politics Quarterly*, 10, 139-157.
- Dumontheil, I. (2014). Development of abstract thinking during childhood and adolescence: The role of rostralateral prefrontal cortex. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 10, 57-76.
- Femenia, N. (2007). Healing Humiliation and the Need for Revenge. *Humiliation Studies*.
- Funder, D. C. (1995). On the accuracy of personality judgment: A realistic approach. *Psychological Review*, 102, 652-670.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology*, 21, 1016-1024.
- Grusec, J. E., & Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current point of view. *Developmental psychology*, 30, 4-19.

- and daughters' beliefs, *Journal of Genetic Psychology*, 160(3), 303–318.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of family therapy*, 22(2), 144-167.
- Ranieri, S., & Barni, D. (2012). Family and other social contexts in the intergenerational transmission of values. *Family Science*, 3(1), 1-3.
- Roest, A. M. C., Dubas, J. S., & Gerris, J. R. M. (2010) Value transmissions between parents and children: gender and developmental phase as transmission belts, *Journal of Adolescence*, 33(1), 21–31.
- Scabini, E., Marta, E., & Lanz, M. (2006). *The transition to adulthood and family relations. An intergenerational perspective*. London: Psychology Press.
- Schwartz, S. (1992). *Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (2017). The refined theory of basic values. In S. Roccas & L. Sagiv (Eds.), *Values and behavior: Taking a cross cultural perspective*, 51–72. Springer International Publishing.
- Smith, J. A. (2011a). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health Psychology Review*, 5(1), 9-27.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Lens, W., Luyckx, K., Goossens, L., Beyers, W., & Ryan, R. M. (2007). Conceptualizing parental autonomy support: Adolescent perception of promotion of independence versus promotion of volitional functioning. *Developmental Psychology*, 43(3), 633–646.
- Stern, D. (2005). Intersubjectivity. In E. S. Person, A. M. Cooper & G. O. Gobbard (Eds.), *Textbook of psychoanalysis*, 77–92. Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- Titelman, P. (2003). Emotional cutoff in Bowen family systems theory: An overview. *Emotional cutoff: Bowen family systems theory perspectives*, 9-65.
- Turnbull, W. (2003). *Language in action: Psychological models of conversation*. Routledge.
- coherence, purpose, and significance. *The Journal of Positive Psychology*, 11(5), 531–545.
- McAdams, D. P., Trzesniewski, K., Lilgendahl, J., Benet-Martinez, V., & Robins, R. W. (2021). Self and Identity in Personality Psychology. *Personality Science*, 2, 1-20.
- McAuley, C., McKeown, C., & Merriman, B. (2012). Spending time with family and friends: Children's views on relationships and shared activities. *Child Indicators Research*, 5(3), 449-467.
- Munley, P. H. (1975). Erik Erikson's theory of psychosocial development and vocational behavior. *Journal of Counseling Psychology*, 22(4), 314.
- Negru-Subtirica, O., Pop, E., Luyckx, K., Dezutter, J., & Steger, M. (2016). The Meaningful Identity: A Longitudinal Look at the Interplay Between Identity and Meaning in Life in Adolescence. *Developmental Psychology*, 52.
- Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., Christensen, K. J., Evans, C. A., & Carroll, J. S. (2011). Parenting in emerging adulthood: An examination of parenting clusters and correlates. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(6), 730-743.
- Nelson, L. J. (2014). "The Role of Parents in the Religious and Spiritual Development of Emerging Adults." In *Emerging Adults' Religiousness and Spirituality*, edited by Carolyn McNamara Barry and Mona M. Abo-Zena, 59–75. Oxford: Oxford University Press.
- Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., & McLean, R. D. (2021). Longitudinal Predictors of Helicopter Parenting in Emerging Adulthood. *Emerging Adulthood*, 9(3), 240–251.
- Nichols, Michael P, and Richard C. Schwartz. *Family Therapy: Concepts and Methods*. Boston: Pearson, 2004.
- Nizza, I. E., Farr, J., & Smith, J. A. (2021). Achieving excellence in interpretative phenomenological analysis (IPA): Four markers of high quality. *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 369-386.
- Okagaki, L. & Bevis, C. (1999) Transmission of religious values: relations between parents'

